

Баасы
келишимдик
баада

ЖАЛАЛ-АБАД
АКК

Октябрь
2019-жыл
№9 (202)

Биздин сунуш - сизге киреше!

Белес

Жалал-Абад Айылдык Консультациялык кызматтын гезити

Биргеликте жаңы горизонтторго

**Бишкек шаарында
Кыргызстандагы айыл
чарбасы боюнча консул-
тациялык кызматтар-
ды көрсөткөн 3 уюмдун
юбилейи белгиленди.
Алар: «Жалал-Абад
регионалдык Айылдык
консультациялык кыз-
маты» (ЖА АКК) Коомдук
Фонду, TES Борбору жана
«Агролид» Коомдук Би-
рикмеси.**

Мында ЖА АКК менен TES Борбору 20 жыл бою ийгиликтүү жүзөгө ашырып келген долбоорлору жана элеттик максаттуу топтору менен сыймыктанып турса, кийин түзүлгөндүгүнө карабай бир топ ийгиликтерди жараткан, үчилтик уюмдун бирөөсү болгон «Агролид» 10 жылдыгын белгиледи.

20 жана 10 жыл аралыгында аткарган жумуштары боюнча ар бир уюм кызыктуу баяндама жасашты. Андан сырткары ар бири өздөрүнүн өндүргөн продукция-

ларын көргөзмөгө коюшту.

Бул 3 уюм биргеликте «Кыргызстандагы консультациялык кызматтардын ассоциациясын» түзүштү. Биримдик Кыргызстандагы консультациялык кызмат көрсөткөн уюмдардын потенциалын өнүктүрүүнү алдына максат кылды. Башка консультациялык кызмат көрсөтүү жаатында иштеген жана элетти өнүктүрүүнү көздөгөн уюмдар үчүн да мүчөлүккө кирүүгө ассоциациянын эшиги ачык.

Кутман курак кут болсун!

Урматтуу Надырбек Качкынбаевич, бүгүнкү 70 жаш кутман курагыңыз кут болсун!!! Сиз түптөгөн жана узак жылдар бою канатыңыз менен калкалап жүрүп, ушул эрезеге жеткирген коллективиңиз Сизди чын жүрөктөн туулган күнүңүз менен куттуктайт!!!

Сиз биздин жол башчыбыз, устатыбыз, кеңешчибиз, насаатчыбызсыз. Сиздей жөнөкөй, алпейим, айкөл, март, джентельмен адамдар аз санда, алардын бири сиз деп эсептейбиз!

Талыкпай күнү-түнү эмгектенип, ЖА АККны ушул бүгүнкү жетишкендиктерге чыгарган Сизсиз. Сиздин эмгегиңизге баа жеткис, сүйлөсө сөз жеткис...

Баалуу тажрыйбаңыз, новатордук ойлоруңуз менен бизди алдыга үндөп, арабызда амандыкта жүрүңүз!

Редакциядан: ЖА АКК жамааты Надырбек акенин 70 жылдыгын куттуктап, Турция өлкөсүнө эс алып келүүгө ЖОЛДОМО белек тартуулады.

Юбилейге эл аралык жана жергиликтүү өнөктөш уюмдардын жетекчилери – GIZ, FAO, Helvetas, FSDS, ЦОКИ, «Мол-Түшүм» кооперативи, Био Сервис, КЕМП Ала-Тоо, Ош, Чүй, Ысык-Көл АККларынын жетекчилери, Эл Аралык эксперттер: Элизабет Катц, Торстен Свобода, Кыргыз Республикасынын Айыл чарба, тамак-аш өнөр

жайы жана мелиорация министрлигинен өкүлдөр, 3 уюмдун адистери жана дыйкандар катышты.

Үч уюмду дагы бир жолу 20 жана 10 жылдык юбилейи менен куттуктайбыз!!!

ЖА АКК

Илгери нан жапканда бышкан нандын жыты бүт айылга таркачу....

Тамактанууда нан негизги орунду ээлейт. Ата-бабаларыбыз буудайды тегирменде тартырып, кебеги кошо ундан нан жасап азыктанышкан. Кесипкөй докторлардын айтымында, кебек ун пайдалуу экен, ичеги-карынды көчө шыпыргычтын шыпыргысы көчөнү шыпыргандай, кебек шыпырып, тазалап турат экен. Ал эми буудай данын агрономдун

көз карашы менен ички турпатын чечмелеп айтсак: ал тирүү жандык катары (топуракка түшкөндө андан тирүү өсүмдүк өсүп чыгат) түйүлдүктөн (зародыш) жана азык зат бөлүгүнөн турат.

Түйүлдүк турган жерине жаратылыштан жаңы организм өсүп баштоо учурунда талап этилүүчү күчтүү табигый заттар топтолот. Алар витаминдер, минералдар,

микроэлементтер. Бардык пайда ошол жерде, ал эми азык зат бөлүгү (эндосперм) негизинен углеводдордон (крахмал ж.б.) турат. Азыркы ун комбинаттарда дандын өтө пайдалуу заттарга бай кабыгы жана түйүлдүгү (зародыш) кебекке чыгып кетет.

Ата-бабаларыбыз кебек ундан жасалган нан менен азыктанышкандыктан азыркы адамдар

жабыркаган көптөгөн оорулардан оолак болушкан.

Эми азыр дрождон арылып, кайра ачыткыга кайтып жатабыз. Бул эң туура кадам.

Учурда камыр кебек ун жана байытылбаган ундан жасалгандыктан нандын мурдагыдай буркураган жыты билинбейт!!!

Илгери нан жапканда бышкан нандын жыты бүт айылга таркачу...

Атабай ТОЙЧУ уулу, МААН платформасы

БАЙЫТЫЛГАН УН деген эмне?

“Байытылган ун” деген улпак менен чыгып кеткен витаминдер жана микроэлементтердин көлөмү кайра калыбына келтирилген ун. Ал ыкма “унду премикс менен байытуу” деп аталат. Премикс (лат. сөзүнөн алынган Prae – алдын ала, жана misceo – аралаштырам, кошом) дегенди түшүндүрөт. Премикстин курамы В витаминдеринин тобунан турат: - В1, В2, В3, фолий кычкылы (В9), цинк (Zn), темир (Fe). Дүйнөлүк практикада унду жана башка азыктарды керектүү витаминдер менен байытуу колго алынган.

Буудайды тегирменден өткөргөндө анын курамындагы пайдалуу заттардын бир кыйласы: витаминдер, микроэлементтер, булалар улпак менен кошо чыгып кетет. Айрыкча жогорку сорттогу ундун курамында пайдалуу заттар өтө аз.

Мындай көрүнүштүн алдын алуу үчүн Саламаттыкты сактоо министрлиги эл аралык уюмдардын жардамы менен парламентке Кыргызстанда азык катары колдонулган ундун баарына фолий кычкылы, В тобундагы витаминдер менен темир кошо турган кошумча байытуу ыкмасын киргизүүнү сунуштаган. Бул кадам менен адистер коомдо акыркы мезгилде көбөйүп кеткен эне жана бала өлүмүнүн

эң негизги себеби болгон анемия, же аз кандуулуктун алдын алып, жетиштүү азыктанууга шарт түзүлөт.

Сиз байытылган унду колдонуу менен төмөнкү көйгөйлөрдөн оолак болосуз!

Эгер эненин ичиндеги түйүлдүк өөрчүп жатканда бул заттар жетишпесе, баланын оорукчан төрөлүп калуусу ыктымал. “Гидроэнцефалопатия, акыл-эси кем болуусу жана темир жетишсиздигинен улам аз салмакта же маалына жетпей ара төрөлүү жана мээнин кычкылтек менен аз камсыз болуусуна, адамдын иммунитетти төмөн болуусуна, эске тутуу жана көңүл коюу жөндөмүнүн жоголуусуна дал ушул көйгөй: пайдалуу заттардын жетишсиздиги себеп”, - дешет адистер.

Ун салынган каптын, таңгактын сыртында ушул белги болсо, демек бул ун байытылган деп түшүнүүгө болот!

Насипа МАМАСАЛИЕВА

ӨЖТ мүчөлөрү: “ИРИП КЕТКЕН СҮТТҮ ЭМНЕГЕ ИШТЕТҮҮНҮ БИЛЧҮ ЭМЕС ЭЛЕК...”

“Биз буга чейин сүт ирип кетсе ишке берип же төгүп таштайт элек. Мындан сыр жасап койсо болот тура. Сүзүп алган соң, аны бекер ысырап кылбай сары суусуна майлуу идиштерди жууса же камыр жууруп койсо да болот экен. Балдарыбыз ашкабак, көк чөптөрдү жешпейт. Курутка кошуп, тоголоктоп койсок жөн эле жешет” дешти өз ара жардамдашуу тобунун мүчөлөрү.

Бул группа мүчөлөрүнө ЖА АККнын консультанты Бурмакан Качкынова теория жүзүндө туура тамактануунун ден соолукка тийгизген таасири жөнүндө кызыктуу тренинг өтүп берди. Андан соң үй шартында сүттү кайра иштетүү боюнча мастер класс көрсөттү. Мында кыштак сырын, чечил сырын даярдоону практика жүзүндө жасап, көрсөтүп берди. Андан сырткары помидорду кышка карата жаңы бойдон сактоо, витаминдүү куруттарды (кызылча, ашкабак, укроп кошуп) даярдоону үйрөттү.

Эскерте кетсек:

Үстүбүздөгү жылдын январь айынан баштап «Эрте кийлигишүү» компоненти ишке ашырылууда. Бул компонентти ЖА АКК коомдук фонду Барпы айыл өкмөтүндөгү «Эне Мээрим» коомдук бирикмеси менен биргеликте аткарууда. Компонент боюнча 1 жаштан 3 жашка чейинки балдары бар энелерден топтор түзүлгөн. Тактап айтканда, аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн балдары жана мүмкүнчүлүгү чектелген балдар тандалган.

Бул долбоор алкагында түзүлгөн топтор төмөнкүлөр:

1. Барпы айыл өкмөтүнүн Таштак айылынан жашылча жемиштерди өстүрүү боюнча «Райхан» тобу, 13 ата-эне.
2. Жергиликтүү тоокторду багуу боюнча «Келечек» тобу, 13 ата-эне.
3. Миң-Өрүк айылынан жергиликтүү тоокторду багуу боюнча «Миң-Куш» тобу, 34 ата-эне камтылган.

Жашылча эккен топторго жалпысынан жашылчалардын 9 түрүнүн сапаттуу үрөндөрү берилди. 3 жолу агротехникалык тренингдер, визит консультациялар, мониторингдер жүргүзүлдү.

Жергиликтүү тоокторду багуу боюнча иштеген топтордун ар бир мүчөсүнө 12 баш 3 айлык жөжөлөр таратылды. 6 тренинг өтүлүп, 2 визит консультация жүргүзүлдү.

Бул иш-чаралар «FSIDS» (Туруктуу өнүгүүнүн сунуштары) уюмунун колдоосунда ЖА АКК менен биргеликте «Жалал-Абад облусунун Ноокен жана Ала-Бука райондорундагы туура тамактанууну жөнгө салуу үчүн жергиликтүү азык-түлүктөрдү өндүрүүнүн системасын колдоо» долбоорунун алкагында жүзөгө ашырылууда.

Аскам ТОКТОСУНОВ, долбоордун ассистенти

Коом гендердик сезимталдыкты туура түшүнө баштады

Кыргызстан эгемендүүлүк алгандан кийин бизге «гендер» деген жаңы түшүнүк келди. «Гендердик теңчиликке» жетүү боюнча мамлекет тарабынан бир нече мыйзамдар, иш-чаралар кабыл алынган. Менен маалыматтар борборлордо (Бишкек, облустун борборлорунда ж.б.) гана калып, айылдарга, чет жактарга жетүүсү кыйын. Гендердик теңчилик боюнча маалыматтын аздыгы калктын арасында гана эмес, жергиликтүү бийлик органдарынын (айыл аймагында чечим кабыл алуучу адамдар) арасында да болуп жатат. Ага байланыштуу «Элеттик аялдардын экономикалык укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү» программасынын алкагында жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын башчыларын, адистерин, жергиликтүү кеңештин төрагаларын, депутаттарын, активист айымдарды окутуу үчүн «Лидерлик жана гендердик мектеби» (ЛГМ) уюштурулду.

Мисалы, Лейлек районуна караштуу Тогуз-Булак айыл өкмөтүнүн айыл башчысы Исманалы мырзанын байкоосунда: «Биздин айылдарда аялдар негизинен чогулуштарга катышпайт эле, долбоор иштегенден кийин аялдардын активдешүүсү байкалып калды». Бул биз иштеген гана аймактардагы өзгөрүүлөр, башка жактарда дагы деле аялдардын жергиликтүү деңгээлде чечим кабыл алуу процесстерине катышуусу төмөн.

ЛГМдин алкагында 20 пилоттук АӨдөн келген катышуучулар 2019-жылдын январь жана май айларында 2 этап менен окуудан өтүштү. Окуудан өткөн катышуучулар демилгелүү топ түзүштү. 1-этапта катышуучулар гендер жана гендердик сезимтал бюджет түзүү боюнча теориялык окуудан өттү. Окууда катышуучулар өздөрүнүн АӨнүн стратегиялык экономикалык өнүгүү планындагы гендердик сезимтал иш-чаралар боюнча анализ жасады жана жаңы иш-чараларды иштеп чыгышты.

Иштелип чыгылган иш-чаралар элдерге Коомдук Угуулар аркылуу презентацияланды. Элдер иш-

чараларга өздөрүнүн сунуштарын берди. Жергиликтүү Кеңештин депутаттарына ж.б. АӨнүн адистерине тегерек стол өткөрүлдү. Анын жыйынтыгында 20 Айыл өкмөттөрдө стратегиялык планына гендердик сезимтал иш-чаралар киргизилди.

▲ Бенефициарлар – Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, жергиликтүү кеңештин депутаттары, активист айымдар гендердик сезимтал иш-чараларды иштеп чыгып, Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун стратегиялык өнүгүү планына киргизилди.

▲ Аткарган ишканалар – Жалал-Абад Айылдык консультациялык кызматы жана Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмүнүн колдоосу менен ишке ашырды. Модуль иштелип чыкты, коомдук угуулар, тегерек столдор ж.б. иш-чараларды өтүүдө тынымсыз колдоо көрсөтүлдү.

▲ Мектептин таасири менен ар түрдүү иш-чаралар иштелип чыкты.

▲ Жалпы 2019-жылдын бюджетинен 878 535 сом акча «Гендердик сезимтал» иш-чаралар үчүн бөлүндү (20000-145 000).

▲ М: Чаткал Айыл өкмөтүндө ата-энеси жок кыздын окуусунун контрагы төлөнүп берилди.

▲ Кулунду АӨдө «Жаш энелердин ден соолугун чыңдоо» максатында медициналык кароо уюштурулду.

Негизги фактор катары АӨ башчылары, жергиликтүү кеңештин төрагалары жана адистеринин өзгөрүүгө, инновацияларга, гендердик теңчиликке карата ачыктыгы. Канчалык АӨ адистери жана демилгелүү топтун мүчөлөрү ачык болсо, ошончолук деңгээлде ийгиликтүү ишке ашат.

▲ Лидердик-гендердик мектебин өткөрүүдөн мурда ар бир АӨдө гендердик анализ жүргүзүлсө жакшы болот. Себеби эксперттер ар бир жерде кандай көйгөйлөр бар экенин билет жана ага карата сессияларды пландайт.

▲ Иш-чараны жергиликтүү менталитетти эске алуу менен адаптациялап, даярдоо керек.

▲ Улуттук, мамлекеттик деңгээлдеги пландалган иш-чараларды аткара келгенде жергиликтүү Өз алдынча башкаруу органдарынын адистери анын мазмунун толук түшүнүшпөй, аткаруу жолдорун билбей жатышты.

▲ Катышуучулар окуулардан өтүштү, гендердик иш-чаралардын маанилүүлүгү боюнча маалымат алышты. АӨтүн кийинки Стратегиялык планын жазууда алынган билимдерин пайдаланышат.

▲ Бирок иш туруктуу болушу үчүн байма-бай колдоого, жакшыртууга муктаж. Жогоруда көрсөтүлгөн ийгиликтер бул алгачкы жемиштер гана.

▲ Программанын алкагында «Жергиликтүү деңгээлде гендер-

дик сезимтал жумуштарды пландоо жана бюджеттоо (бюджетирование)» темасында колдонмо иштелип чыкты. Ал колдонмону бардык кызыктар АӨ колдонсо болот.

▲ 20 АО гендердик сезимтал иш-чараларды Стратегиялык Өнүгүү пландары иштелип чыкты.

▲ 164 (79 аял, 85 эркек кишилер) окуулардан өтүштү.

Кадамдар:

Лидерлик мектеби → Демилгелүү топ → Коомдук угуулар → Депутаттарга иш-чараларды презентациялоо → Каржылоо → Иш-чараларды реализациялоо.

Айыл өкмөтүнүн башчылары, депутаттар гендер боюнча окуулардан кийин өзгөрүүлөр болду, «гендердик теңчиликке» маани берилип, акчалар бөлүндү.

2019-жылдын бюджетинен 878 535 сом акча Гендердик сезимтал иш-чаралар үчүн бөлүндү (20000-145 000).

Өзгөрүүлөр:

Кашка-Суу айыл өкмөтүнүн жергиликтүү кеңешинин депутаты Мавлянова Жийдегүл: Мен 2017-жылы жергиликтүү кеңешке депутат болуп шайландым. Жылына эле зордук-зомбулуктардын алдын алуу боюнча иш-чараларга жергиликтүү бюджеттен акча бөлдүрүүгө идея берчүмүн. Бирок жылда колдоо болбойт эле. Быйыл «Лидердик гендердик мектебине» катышканда бизге эксперттер закондорду толугу менен түшүндүрүп берди. Андан кийин бизде жергиликтүү бюджеттен 50 000 сом акча бөлүндү.

1. Энелер күнүн өткөрүү;
2. «Биз лидер айымбыз» сынагы.
8-Мартка сынак уюштуруу;
3. Гендердик стереотиптер менен күрөшүү. ЭЖТлардын футболдук таймашы;

4. Чаткал айыл аймагындагы Жаңы-Базар айылынын тургуну Сапаркулова Абибага теплица иштетүү үчүн 6000 сом акча каржаты жардам катары берилди;

5. Ак-Таш айылынын тургуну болгон тоголок жетим окуучунун 18000 сом контрагы төлөнүп берилди. Эрматов музыкалык орто мектеби. Бишкек шаары. (Чаткал);

6. Жаш үй-бүлөдөгү аялдарды медициналык кароодон өткөрүү үчүн көчмө-мобилдик медициналык кароону уюштуруу (Кулунду);

7. Улуттук Элеттик Аялдар күнүн өткөрүү.

Рысбаева Назгул, Торкен айыл өкмөтүнүн социалдык иштер боюнча адиси:

«Күйөөсү уруш чыгарып, 4 балалуу келинди ар дайым сыртка чыгарып койчу, ал келин мага келчү. Мага келгенде мотивация берип «Сенин да укугуң бар» деп гендердик теңчилик боюнча таркатма материалды бердим. Андан соң келин «Менин да укугум бар, урушубуз улана бере турган болсо, ажырашып, сенсиз да 4 баланы бага алам» деген. Андан кийин гана күйөөсү өзгөрүп, аялына болгон мамилеси жумшарды».

Пазылбек, Дөң-Булак Айылдык Кеңешинин төрагасы:

«Мурун аялдарды чогулуштарга катыштыруу да оор болот эле. Азыр алар активдүү боло башташты. Чачтаракана ачабыз бизге жер бөлүп бер деп азыр маселе көтөрүп жатышат».

Тогуз-Булак айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы:

«Биз буга чейин «Гендер» дегенди батыштан келген терс түшүнүк катары кабылдайт элек. Окуулардан кийин гана бизде туура түшүнүктөр пайда болду. Аялдар аппаратта эмгектенсе, чөйрө жакшы жагына өзгөрөт».

► Гендер боюнча окуулар жөнөкөй элге түшүнүктүү тилде өтүлүү керек;
► Айыл өкмөтүнүн, Айылдык Кеңештин депутаттарын жана эркектерди окутуу керек;
► 1-2 иш-чара жетишсиз болот. Баймабай иш-чаралар өтүлүүсү керек;
► Алыскы/четтеги айылдарда элдерди окуулар, маалыматтар менен камсыздоо өтө маанилүү.

Бул иш-чаралар «Элеттик аялдардын экономикалык укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү» программасынын алкагында Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмү жана ЖА АКК менен биргеликте жүзөгө ашырылды.

Мээрим АЗИМЖАНОВА, координатор

Долбоор ийгиликтүү аяктады

«Абдумалик-Ата» жана ОсОО «Фермерс Органик Гарден» кайра иштетүүчү ишканаларын жашылчалар менен камсыз кылуу. Фермерлерге жашылчаларды өстүрүүдө окутуу жана сатууда көмөк көрсөтүү» долбоору ийгиликтүү аяктады.

НАТИЙЖАЛАР:

Долбоорго Жалал-Абад облусунун Сузак, Базар-Коргон, Ноокен райондорундагы дыйкан фермерлер камтылып, ар бир фермер 0,10 га жер иштеткен. Алар аталган заводго жашылчанын 3 түрүн өстүрүү үчүн тартылган. Жалпы 827 фермер мобилизацияланып, жашылча өстүрүүчү 78 фермердик топтор түзүлдү. Алар завод үчүн томаттын, бадырандын, таттуу калемпирдин гибридин өстүрүштү. Келишимде көрсөтүлгөндөй, өстүрүлгөн жашылчалар «Абдумалик-Ата» ишканасына тапшырылды.

Долбоор алкагында 827 фермер жашылчаларды (бадыраң, томат, болгар калемпи-

рин) өстүрүүнүн агротехникасы боюнча окуулардан өтүштү. Натыйжада фермерлер 1 га аянтка эгилген томаттан 44,5 ц, бадырандан 43,5 ц, калемпирден 35-38 ц түшүм алышты. Жалпы фермерлердин саны 827 жетип, анын ичинен 312 аялдар түздү. Дыйкандар жашылчаларды өстүрүүнүн агротехника-

Келишимдин негизинде «Абдумалик-Ата» кайра иштетүүчү ишканасына 13 т гилас, 17 т томат, 18,5 т таттуу калемпир, 0,5 т ачуу калемпир жана 18 т бадыраң тапшырылды. Бишкек шаарындагы «Продимпекс» жашылчаларды кайра иштетүүчү ишканасына 70 т бадыраң, ал эми «Фермерс Ор-

лары боюнча таркатма материалдар менен камсыздалып, толук кандуу билим-шыктарга ээ болушту. Ошондой эле 350 фермерге техникалык жардам көрсөтүлүп, сапаттуу үрөн жана минералдык жер семирткич менен камсыз болушту.

ганик Гарден» ишканасына 5 т жарым ачуу калемпир тапшырылды.

USAID Агрогоризонт уюму менен биргеликте Шамалды-Сай айылында ЖА АККнын 2,7 миллион сомдук өздүк салымы менен «Дыйкан-Ордо» логистикалык борбору курулду. Логистикалык борбор баасы 967000 сомдук жабдыктар менен жабдылды.

Бул иштердин бардыгы USAID, Агрогоризонт жана Жалал-Абад АКК уюмдарынын кызматташуусу аркылуу жасалып, «Абдумалик-Ата» жана ОсОО «Фермерс Органик Гарден» кайра иштетүүчү ишканаларын жашылчалар менен камсыз кылуу. Фермерлерге жашылчаларды өстүрүүдө окутуу жана сатууда көмөк көрсөтүү» долбоорунун алкагында жүзөгө ашты.

Жийдегүл АЛИМБЕК кызы, долбоордун ассистенти

USAID
АМЕРИКАНЫН ЭЛИНЕН

Агро Горизонт

2019-жылдын июнь айында Ноокен районунун Достук айыл өкмөтүнүн Кызыл-Туу айылында фермер Б.Кадыркулованын талаачылык чарбасында тажрыйба алмашуу болуп өттү.

Тажрыйба алмашууга ушул эле долбоор иштеп жаткан Кара-Кулжа районунун Кашка-Жол, Кара-Кулжа айыл өкмөттөрүнүн фермерлери, айыл өкмөт башчылары, СПАнын жетекчилери чакырылды. Ал эми Ноокен районунун жергиликтүү бийлиги, СПАнын жетекчилери, АДКнын мүчөлөрү, Достук айыл өкмөтүнүн жергиликтүү депутаттары жана Таш-Көмүр шаарынын фермерлери, долбоордун ӨЖТларды колдоо боюнча адиси К.Сүйүналиева, ADI коомдук фондунун Жалал-Абад облусундагы

өз оюн сунуштап, тажрыйбасын, жетишкендигин, кемчилдиктерин ортого салды.

Талаа күндүн экинчи бөлүгүндө долбоордун жетишкендиктери, кемчиликтери кеңири талкууга алынып, келечекте мындан ары да жакшыртуу боюнча сунуштар айтылды. Долбоордун максатына ылайык, экологиялык таза, химиясы жок жашылча өстүрүп, ар бир мүчө өз үй-бүлөсүнүн ден соолугуна көзөмөл салып, салым кошуусу баса белгиленип, айылдык ден соолук комитетинин мүчөлөрү туура тамактануу боюнча катышуучуларга кеңири маалымат берди.

ADI коомдук фондунун Баткен облусу боюнча координатору К.Орунбаева айылдагы активисттердин аткарган иштерине терең баа берип, мындан ары бул ийгиликти колдон чыгарбай, эл жердин байлыгын, жаратылышты коргоп, ошол эле учурда көп иштеп, көп акча таап байыганга чакырды.

координатору К.Орунбаева, ЖА АККнын директору баш болгон долбоордун адистери, Лейлек, Кадамжай, Ноокат, Кара-Суу, Ала-Бука райондорунун тренер-консультанттары катышып, жалпы 97 адам катталды.

Талаа күндү жергиликтүү бийлик өкүлдөрү ачып, долбоор тарабынан Достук айыл өкмөтүндө жана Ноокен районунда аткарылып жаткан иштерге токтолушту. Долбоор тууралуу К.Сүйүналиева катышуучуларга кенен маалымат айтып, сөздү ЖА АККнын түштүктөгү жооптуу координатору Э. Казбековго берди. Ал өз сөзүндө Жалал-Абад, Ош, Баткен областтарында 2018-жылы аткарылып бүткөн жана 2019-жылы аткарылып жаткан иштерге кеңири токтолду. Андан соң Кара-Кулжа районундагы Кашка-Жол айыл өкмөтүнүн Төрага орун

басары А.Култаев Кашка-Жол айыл өкмөтүндө бүгүнкү долбоор тарабынан аткарылып жаткан жумуштар тууралуу маалымат берип, тоо жергесине бул долбоордун келгенине ыраазычылыгын билдирди. Ошондой эле Шамалды-Сайлыктардын талааларына, дыйканчылыгына өтө жогору баа берип, бул тажрыйбаны Кара-Кулжа районуна жайылтууга убада кылды.

ЖА АКК бул долбоор алкагында түштүк облустарынын 30 айылдык аймагында 250 өз ара жардамдашуу топтору (ӨЖТ) менен 4500 фермерди камтып иш алып барууда.

Долбоордун аткаруу мөөнөтү 2018-2020-жылдарды камтыса, 2018-жылы 117 ӨЖТ мүчөлөрү, 2328 фермер, 2019-жылы 76 ӨЖТ 1398 фермер атайын окуулардан өткөн.

Катышуучуларга долбоор боюнча толук маалымат берүүдөн кийин катышуучулар 4 топко бөлүнүп, практикалык иш-чараны көрүүгө мүмкүнчүлүк алышты.

- I ТОП:**
парник жасоо, компост даярдоо;
- II ТОП:**
помидор жана бадыраң өстүрүү;
- III ТОП:**
капуста, болгар калемпири;
- IV ТОП:**
аш кызылча жана сабиз өстүрүү.

Ар бир топту ЖА АКК Баткен, Ош, Жалал-Абаддан келген тажрыйбалуу тренер-консультанттары коштоп, бардык катышуучулар тегеренме ыкма менен 20 мүнөттөн бүт жашылчалардын

түрлөрүнөн толук маалыматты алуу менен уруктан баштап акыркы бышуу мезгилине чейинки агротехникасын көрүштү. Ар бир катышуучу ЖА АККдан алган билимин практика жүзүндө көрүп,

Тренер-консультанттар катышкан фермерлерге сапаттуу үрөндү жакшы асырап карасак жогорку түшүм аларыбызга шек жок экендигин мисал аркылуу көрсөтүп беришти. Фермерлер сапаттуу үрөн баасына жараша киреше берээрин өз көздөрү менен көрүштү. Бул далилдин автору тренер-консультант И.Рыскулов болуп калды.

Аябай пайдалуу маалыматтарга бай бул күн фермерлерге маалымат гана эмес, шык берген, дем берген күн болуп калды.

Иш-чара «Айыл чарбасынын өндүрүмдүүлүгүн жана тамак-ашты жакшыртуу» долбоорунун алкагында жүзөгө ашты.

Даярдагандар:
Э.КАЗБЕКОВ,
Б.НЕМАТИЛЛАЕВ

«Жалал-Абад облусунун Ноокен жана Ала-Бука райондорундагы туура тамактанууну жөнгө салуу үчүн жергиликтүү азык-түлүктөрдү өндүрүү системасын колдоо» долбоору

Сүттүү эчкинин үзүрүн көргөн Суксур эже

- Алгач өзүңүздү тааныштырсаңыз?

- Мен Суксур Кулназарова. Коминтерн айылынын тургунумун. 2018-жылы ФДС долбоору (Туура тамактануу) аркылуу сүт багытындагы эчки алдык. Учурду келгенде өзүңүз текесине коюп, 2019-жылдын февраль айында 2 улак тууду. Биз үчүн өтө кубанычтуу окуя болду. Анткени бул айылда эң биринчилерден болуп биздин үй-бүлө, неберлерим, балдарым, тууган-уруктарыбыз эчки сүтүн ичип жатабыз.

- Канча балаңыз, небереңиз бар?

- Кудайга шүгүр. Менин 6 балам, 20 неберем бар. Азыркы учурда үй-бүлөбүздө 10 адам

жашайбыз. Келиндерим бар, чогуу турабыз, келээрки жылы балдарымды белсөм деп турам.

- Эчки сүтүнүн кандай пайдаларын байкай алдыңыз?

- Бизге эчки сүтү аябай жакты, себеби неберелериме күндө эртең менен бышырып берем. Сүтү жеңил, сиңимдүү болуп, иммунитетти көтөрөт экен. Балдардын кыймыл-аракетине жакшы таасир этээрин байкадым. Кошуна-колоңдор эчкиңизди сатыңыз деп келишүүдө. Эчки сатылбайт, биз муну туура тамактануу, дасторконубузду түркүндөштүрүү үчүн алганбыз деп уза-тып коюп жатабыз.

- Бул эчкилердин кадимки эчкилерден кандай айырмасы бар экен? Мындан ары кандай пландарыңыз бар?

- Бир эчки 3 литр сүт берет, 3 маал саашат. Бирок мен 2 маал саайм 1,5 литр саап алабыз, анткени эчкинин улактарына калтырып коём. Бизге бул долбоор абдан жакты. Биринчиден, ден соолукту чыңдайсын. Экинчи экономикалык жагын айта турган болсок, бул эчкилерди тез көбөйтүүгө болот экен. Эчкибиз бир жылда 2 жолу тууп, 4 улак алдым. Буларды багууда деле кыйынчылык жок, себеби жергиликтүү эчкилерден айырмаланып жоош болот экен. Кышын-жайын сүт ичип жыргап калдык. Бул эчкилерди көбөйтүүнү пландап жатабыз. Жашым да жетимишке келип калды. Мендей пенсионерлер үчүн жакшы иш экен. Мындан ары үзбөй багабыз деген ойдобуз.

- Эже, ден соолукта болуп, амандыкта жүрүңүз.

Маектешкен:
Мирлан МУРЗАКУЛОВ,
ветеринар-консультант

Быйыл ЖА АККга 20 жыл толсо, Надырбек аке 70 жашка чыгып турган чагы.

Каарманыбыз болсо өмүрдүн зуулдап өткөнүнө таң калып, "70 жыл 7 күндө өтүп кеткенсиди", - дейт... Бирок Надырбек аганын өмүрү текке өткөн жок. Бул эмгекчил адам тууралуу азыноолак көп кылууну туура көрдүк.

Өмүр ирмеми

Надырбек агай 1949-жылы 11-октябрда Сузак районундагы Көк-Арт айылында Жалгыз-Жаңгак айылында кызматчынын үй-бүлөсүндө туулган. Айылдык мектептен окуп, болочоктогу илимдин башатын ушул жерден алды. 1966-жылы мектепти аяктап, ал кездеги Фрунзе шаарындагы К.И.Скрябин атындагы айыл чарба институтуна тапшырып, окуу жайды 1971-жылы ийгиликтүү аяктап, «окумуштуу-агроном» адистигине ээ болгон. Эмгек жолун өзү туулуп өскөн Көк-Арт үрөнчүлүк чарбасында агрономдук кызматтан баштайт. Жаш адис өзүнүн теория жүзүндө алган билимин, практика менен айкалыштырып, сапаттуу үрөн өндүрүү жаатындагы алгачкы илимий жолун баштайт. Аталган чарбада 1974-жылга чейин иштеп, ошол эле учурда талаачылык бригадасын да жетектеп, сапаттуу үрөн өндүрүүдөгү илимий тажрыйбалык аракеттерин айкалыштырат. 1974-жылдан тарта пахта боюнча Кыргыз тажрыйба станциясында илимий кызматкер катары иштей баштайт.

Илим жолунда

Пахтанын түшүмдүүлүгүн көтөрүүдө эң биринчиден үрөндүн сапатына көңүл бөлүү жана жер семирткичтерди туура колдонуу жолдорун билүү адистин гана эмес, дыйкандын да башкы милдети экендиги ал кездеги айыл чарба тармагынын башкы талабы болгон. Бул талапты туура түшүнгөн жаш окумуштуу изде-

нип, жаңы табылганын үстүндөгү аракеттерин уланта берди. Кыргыз илим изилдөө институтунда аспирантурадан билимин улантып, аны 1979-жылы аяктап, Кыргыз тажрыйба станциясында улуу илимий кызматкер катары эмгек жолун улантат. Пахтачылыкта жер кыртышын сактоо, топурактын курамын жакшыртуу, азыктандыруу менен түшүмдүүлүктү арттыруу багытында илимий иштерге белсенип киришет. 1982-жылы «Түштүк Кыргызстанда пахтанын түшүмдүүлүгүн арттырууда азот жер семирткичин колдонуунун таасири» темасында илимий эмгегин Ташкент шаарында коргоп, Айыл чарба илиминин кандидаты илимий даражасына ээ болот. 33 жашында мындай илимий ачылыш жасоо, албетте, оңойго турган эмес. Ал үчүн талыкпаган изденүүчүлүк, чымырканган эмгек жумшалды. «Илим ийне менен кудук казгандай» деген накыл кептин акыйкаттыгын түшүндү, жон териси менен сезді. Анын бул баалуу илимий ачылышы, пахтачылык тармагына чоң жаңылыктарды алып келди.

Жетекчилик жылдар

1986-жылдан 1991-жылдар аралыгындагы Ош областтык айыл чарбасын химиялаштыруу боюнча долбоорлоо-иликтөө станциясынын директору болуп иштеп турган учурда да агро тармагында көп ийгилик жарата алды. Жетекчи катары жооптуу милдетти аркалап, ошол эле учурда илимий ишин таштап салган жок.

Жаңы уюм, жаңы ачылыштар

Окумуштуу-агроном Надырбек Качкынбаев агай айыл чарба тармагын сактап калуу жана андан ары өнүктүрүүдө сырттан инвестиция тартуу жолдорун издөө, дыйкандарга кеп-кеңештерди берип, окутууларды жүргүзүүнү максат кылып, «Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы»

мэзнетинен, эмгегинен жаралып олтурат.

2014-жылдын башынан Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмү колдоого алган "Тынчтыкты чыңдоо үчүн кызыктар тараптардын чөйрөсүн жана өбөлгө түзүү" долбоорунун «Менин кирешелүү чарбам» компонентин жетектөө менен ушундай аталыштагы көлөмдүү жана жаш чарбакерлер үчүн баалуу болгон китепти кыргыз, орус, өзбек жана тажик тилдеринде жаңылап, кайрадан басмадан чыгарууга чоң күч жумшады. Ушул уюмду сактап калуу менен бир катар жаштарды тарбиялады.

Өзү негиздеген уюмду 2001-2013-жылдары жетектеп, учурда уюмдун кеңешчиси, облустук эксперт-адис болуп эмгектенип келет. ЖА АККдагы жаш кадрларды долбоорлорду башкаруу жаатында тарбиялап, дем берип, жардамдашып, ири долбоорлорду жүзөгө ашырууда. Жалаң гана Жалал-Абад облусунун ай-

Өрнөктүү өмүр. Жаштардын улуу устаты

Тескерисинче эки эселенген мэзнет, эмгек жумшоо менен иштеди. 1992-жылдан тарта «Кыргыз айыл чарба химия» бирикмесинин Жалал-Абад областтык башкармалыгын жетектей баштады. Аталган ишкана областтагы ири тармактын бири болчу. Себеби, ал учурдун талабы менен айыл чарбасын өнүктүрүүдө химиялык жер семирткичтер кеңири колдонулуп, ишкананын аброю артып турган. Ошол эле мезгилде ишкананын базасын чыңдоо, ички маселелерин чечүү, жалпы дыйкандар менен иштешүү жаатында жетекчинин уюштуруучулук жөндөмү талап кылынган. Бул жагынан бала күндөн келе жаткан адамдар менен тил табыша билген сапаты, жөнөкөйлүгү, маданияттуулугу, билимдүүлүгү жакшы таасирин тийгизди.

1999-жылдан 2001-жылдар аралыгында агрономия тармагындагы адис катары областтын айыл чарба тармагын өнүктүрүүгө күчүн үрөдү.

коомдук фондун негиздеди жана аны иштетип, өркүндөтүү үчүн эбегейсиз эмгек кылды. Уюмдун башкы багыты - сапаттуу консультациялык кызматтарды көрсөтүү аркылуу айылдыктардын жашоо деңгээлин жогорулатууга көмөк көрсөтүү. Ушул багытта иш алып барган ишкана азыр республикада жана эл аралык деңгээлде таанылып, аброй алып калды. Уюмдун өнөктөштөрү абройлуу эл аралык уюмдар, адистер, окумуштуулар. Ушул аралыкта донорлор жана өнөктөштөр катары эсептелген - КР Айыл Чарба Министрлиги, Дүйнөлүк Банк, АКТЕД, Кыргызстандагы Германия элчилиги, Дүйнөлүк Банк, ФАО, Хельветас интеркооперейшн, GIZ-Германия Эл Аралык кызматташтык коому, Европа Биримдиги, CIM программасы, Кыргызстандагы БУУнун Аялдар түзүмү, ЦАПС жана башка ондогон эл аралык уюмдар менен биргеликте Кыргызстандын айыл чарба тармагын көтөрүүдө олуттуу иштер жасалып келет. Мунун баары Надырбек агайдын тикелей

магында эмес, бүтүндөй Кыргызстандын аймагына канат жайылды. Айтор агайдын жасаган иши, мэзнети тууралуу айта берсең сөз учугу улана берет. Анын замандаштары «заманбап адам, мезгил менен тең жүрөт, эч качан чарчабайт, жаңычыл инсан» деп билишет. Агайды жаштар айрыкча баалашат жана ага суктанышат. Себеби анын тажрыйбасын, иш ыкмасын үйрөнүп, ушул адамдай болууну самагандар көп. Мезгилден калышпай чет тилин үйрөнүү, жаңы технологияларды колдоно билүүдө өз курдаштары тургай өзүнөн жашы кичүү адистерди алдына ат салдырбайт. Өмүр шериги Уулкан айым экөө төрт перзентти эрезеге жеткиришип, азыр неберелердин бактылуу чоң ата, чоң эне, тайата, тазнеси.

«Жаштарды тарбиялайлы, өстүрөлү» - бул Надырбек Качкынбаев агайдын урааны. Бул ураан азыр бүт Кыргызстан үчүн актуалдуу болуп тургандай...

Насипа МАМАСАЛИЕВА

**ОФ Сельская
Консультационная
Служба Жалал-Абад
приняла делегацию
из Северной Кореи
в составе 7 чело-
век и организовала
визиты-встречи по
обмену опытом в
Жалал-Абадской и
Ошской областях.**

Делегаты в области сельского хозяйства из Северной Кореи

Миссия обмена опытом в Кыргызской Республике проведена при поддержке IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements). Три местных организаций участвовали в организации обучающего тура – ОФ СКС ЖА, ОФ «БиоСервис», ФОД Bio-Kg.

Были демонстрированы опыты передовых фермеров по агролесоводству, богар-

ному садоводству, садоводству полукарликовых и карликовых плодовых, разведению питомника и местному производству улучшенных саженцев плодовых. Были показаны демонстрационные участки по сбору дождевой воды. По животноводству провели встречу с передовым племенным хозяйством «Тагай-Тилек», разводящих овец гиссарской породы.

В Ошской области посетили молочные цеха/фабрики «Тилек уулу Талас», «Ош сут» на которых делегаты узнали про местное производство молочной продукции, их достижения, успехи, вызовы и как они их преодолевают.

Руководитель цеха Жанак Нуркан – очень активная женщина, с опытом более 15 лет, тоже продолжает дело покойного мужа. Небольшой, но динамично развивающийся цех, около 8 сотрудников, ежедневно перерабатывают 1 тонну молока. Поставщики молока – фермеры из Отуз-Адыра, АО Жоош, Кызыл-Сарай. Фермеры сотрудничают уже на постоянной основе, при приеме контролируют качество – жирность не менее 3,5%, без примеси воды. Выпускают кефир, сметану, пастеризованное молоко. Приемка по 20 сом/литр, не включая услуги доставки сборщика. Поставляют внутри г.Ош – детским садикам, школам, муниципальным службам, спрос большой. При сотрудничестве с проектом Агрогоризонт получили оборудование по упаковке. Стремится соответствовать стандартам HASSP.

Партнеры из Tes-центра поделились опытом по улучшению качества молока и продвижению поставок молока на молочные заводы.

Омурзаков Абдыкерим, с.Арал, Арал АО, Ноокенский район.

Абдыкерим – это опытный аксакал, агроном практик. В бытность главного агронома при Советской власти, он впервые в Арале посадил осенний картофель и добившись хорошего урожая был поощрен. Много лет работал главным агрономом и руководителем.

В данное время использует 10 га земли вместе с сыновьями. 5 га – это яблоневый сад. В 2017г. посадил 15 тыс саженцев яблони, 2500 штук Грин Смит, 2500 шт Голден делишес. 2,5 га – груша талгарка. В этом году продает 15 тонн яблок, в этом году одно деревце завязало до 3 кг, вес одного яблока 300 и более грамм. Всегда есть проблемы, 3 ряда яблони Голден делишес хорошо созрели, но яблоки выпали и потери около 40%.

Абдымитал кызы Оматай, с.Кызыл-Ай, Сейдикум АО, Базар-Коргонский р-н.

Дочь – продолжает дело отца, который более 15 лет выращивал саженцы плодовых. Сейчас Оматай использует 3 га участка, и использует их с ротацией для выращивания 2-х летних саженцев. Производит 7 видов полукарликовых сортов яблони.

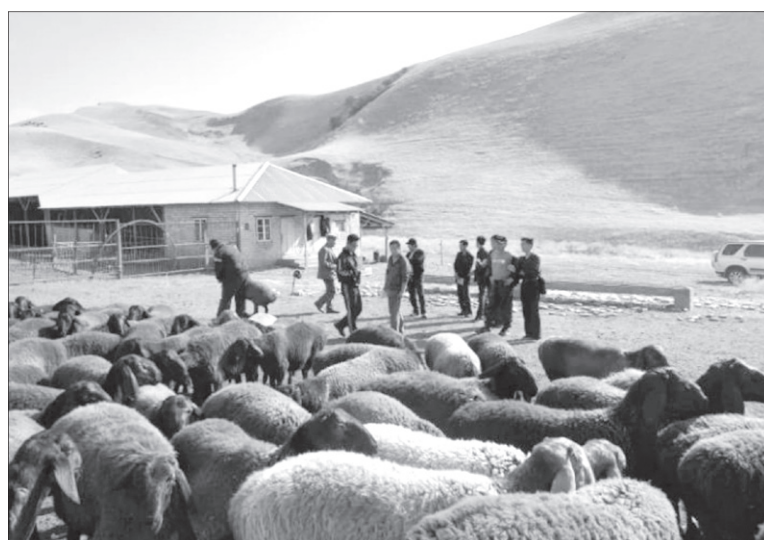
Остальные виды плодовых – сорта высокорослых черешни, груши, абрикоса. Разводит сорта мини-розы. Так, ежегодно она реализует до 70 000 саженцев, постоянные клиенты с Таласа, Узгена, Ошской области и местные. Сама проводит обрезку и ежегодно получает заказы на проведение обрезки (из Чуя, Аравана и др.).

Визит в племенное хозяйство «Тагай-Тилек», демофермер Тагаев Осор, с.Барпы.

Тагаев Осор – владеет племенным хозяйством овец гиссарской породы. В 1999 годы начал завозить баранов производителей гиссарских пород из Таджикистана и с тех пор разводит в местных условиях. Преимущества баранов и овец данной породы: вес взрослой особи может достигать до 50 кг, быстро прибавляет в весе, так 5-месячные бараны могут давать до 50 кг привеса и весят до 65 кг. Стоимость годовалых барашков до 50 000-120 000 сом, в зависимости от веса. Осор аке хорошо управляет поголовьем, отдельно содержит молодняк и есть ясли, для размножения каждого поколения завозит баранов-производителей из Таджикистана.

По теме переработки с/х продукции посетили «Farmers Organic Garden» и подробно ознакомились с их деятельностью.

Посещение Farmers Organic Gardens, пере- работчика овощей и фруктов. С. Ырыс.

Вместе с делегацией посетили производственную базу компании, провели ознакомительную встречу с руководителем ФОГ – Юнус. На сегодня под маркой «MIRA» производят соки, варенья, компоты, джемы, овощные приправы, маринованные томаты, огурцы, перец, каперсы и т.п. При сотрудничестве с проектом Агрогоризонт получили поддержку для улучшения производства. При сотрудничестве с СКС ЖА получили сырье томатов и перца полугорького из Ала-Буки. Участники осмотрели цех, где проводился розлив орехового варенья в банки и укупорка.

Делегаты - это исследователи, практики, преподаватели вузов в области сельского хозяйства.

Большое спасибо, всем кто оказал посильный вклад в организации и проведении обучающего тура делегации из Северной Кореи. Миссия финансирована со стороны IFOAM.

Махабат КАРАЕВА,
зам.директора СКС ЖА

БҮРГӨНДҮ ЛАЗАСЫ

Долбоор алкагында Жалал-Абад облусуна караштуу Ноокен районунун Бүргөндү айыл өкмөтүнө караштуу Жеңиш айылында курамы 15 аялдан турган "Ынтымак" тобу түзүлдү.

Топтун максаты:

Айылдагы өндүрүлгөн азыктардын жоготууларын кыскартуу, туура сактоо, кайра иштетүү жана үй-бүлөлөрдө тамактанууну жакшыртуу, жылда талаада калып кеткен болгар калемпирлерин, помидорлорду жана башка өндүрүлгөн азыктарды кайра иштетүү болуп саналат.

Бүргөндү айыл өкмөтүнүн эли эзелтеден дыйканчылык менен алектенгени баарыбызга белгилүү. Дыйкандар айрыкча болгар калемпирин Казакстан, Россия мамлекеттерине экс-

Ботулизм – бул оор жана коркунучтуу оору, ал ботулизмдин уулуу бактерияларын камтыган тамак-ашты колдонууда пайда болот. Ошондой эле жашылча жемиштерди консервациялоодо кездешет. Ал нерв системаларынын жабыркашына, оору өтүшүп кетсе шал болууга алып келет.

Ошол себептен, аялдарга алгач «Консервациялоодо санитардык жана гигиеналык талаптарды сактоо, үй шартында консервация жасоо» темасында тренер-консультант Качынова Бурмакандын сабагынан өтүштү.

порттоодо бай тажрыйбага ээ. «Ынтымак» тобунун лидери Токтозарова Нургүлдун айтымында, дыйкандар өздөрү өндүргөн калемпирлерин сатуу учурунда алуучулардын стандарттык талаптарына ылайык сорттошот. Талапка жооп бербей калган азыктар талаага ташталып, чирип, ысырап болуп келет. Ошол себептен топ мүчөлөрү талаага ташталган болгар калемпирлерин кайра иштетүүнү туура көрүшкөн.

Жыйынтыгында, өз ара жардамдашуу тобу болгар калемпиринен кышкыга «Лазас» жасап, базарларга, ашканаларга жана жергиликтүү элдерге сатууну көздөштү.

Үй-шартында консервацияны туура эмес даярдоонун кесепетинен же даярдоо ыкмалары так сакталбагандыктан жана коопсуз жайда сактоого көңүл бурбагандыктан ботулин токсининин пайда болушуна алып келет. Ошол эле убакта ашыкча бышыруу, ашыкча даярдоо ыкмаларынын натыйжасынан улам узак убакытка сакталган азык-түлүктөр курамындагы көптөгөн табигый пайдалуу заттарды жоготушу мүмкүн.

Теориялык тренингден кийин, «Лазас» жабуунун технологиясы боюнча практикалык мастер класс өткөрүлдү.

Лазанын курамы: болгар калемпир, сарымсак, помидор, ачуу калемпир, туз. Топтун мүчөлөрү 208 литр башкача айтканда 1 литр банкалардан 100 даана, 2 литр банкалардан 54 даана лазаны бир күндө жаап коюуга жетишти. Азыркы күндө продукцияга «БҮРГӨНДҮ ЛАЗАСЫ» деп ат коюшуп, дүкөндөргө, ашканаларга жана жеке адамдарга сата баштады.

Топ мүчөлөрү калемпирди ысырап кылып, коромжуга учуратпоонун бир айласы табылганына ыраазы болушуп, бул ишти мындан ары да өркүндөтүүнү пландап жатышат.

Бул иш-чаралар «FSDS» (Туруктуу өнүгүүнүн сунуштары) уюмунун колдоосунда ЖА АКК менен биргеликте «Жалал-Абад облусунун Ноокен жана Ала-Бука райондорундагы туура тамактанууну жөнгө салуу үчүн жергиликтүү азык-түлүктөрдү өндүрүүнүн системасын колдоо» долбоорунун алкагында жүзөгө ашырылууда.

Аскам ТОКТОСУНОВ,
долбоордун ассистенти

Алибекова Рахат: “Био жер семирткичтерди өз колубуз менен жасап калдык”

Ош облусундагы Кара-Кулжа районунун Кашка-Жол айыл аймагына караштуу Жаңы-Талап айылынын тургуну Алибекова Рахат эженин ийгиликтери кубантпай койбойт.

Бул айылдагы топ мүчөлөрү башка айылдардан айырмаланып, дан жана тоют өсүмдүктөрүнүн үрөндөрүн эле албастан, жашылчанын да үрөндөрүн алышкан. Айыл дыйканчылыкка да, мал чарбачылыкка да ыңгайлуу айылдардын катарына кирет. Биринчи тренинг учурунда эле фермерлердин малчылыкка да, дыйканчылыкка да кызыгуулары таасын байкалып турду. Алардын арасынан дыйканчылыкты сүйгөн жана келечекте күнөскана куруп, жаңы технологияларды колдонуп, органикалык жолдор менен жашылчаларды өстүрөм деген максатты койгон Алибекова Рахат эженин кызыгуусу өзгөчө эле. Тренингде кандайдыр бир жаңы маалыматтар айтылса, көпчүлүк дыйкандар макул аткарабыз деп, бирок иш жүзүндө жасабаган учурлар да болду. Алардан өзгөчөлөнүп, Рахат эже ар бир жаңы маалыматты өз чарбасында колдонууга аракет кылат.

Тренинг учурунда органикалык жол менен жашылчаларды өстүрүүдө кошумча азык катары биологиялык жер семирткич болгон компост жана биогумусту жасоо жөнүндө маалыматтар берилди. Компост жасоону практика жүзүндө да үйрөттүк. Биогумус өндүрүүдө сөөлжандын ролу жөнүндө айтканымда, эже өзү аябай кызыгып, ЖА АККдан 1000 сомдук сөөлжан алып багып,

биогумус өндүрдү. Учурда биогумус сатып, пайда таап, кубанып жаткан учуру. Андан сырткары биогумусту өзүнүн жашылча бакчасына колдонуп, органикалык жол менен түшүм алууда. Эженин сөөлжандары азыркы күндө эселеп көбөйүп, эгер сатса учурдагы баасы 10 миң сомдун тегерегинде болот. Айылдыктар үчүн жаңылык болгон бул ишти өздөштүрүп алган айым “Био жер семирткичтерди өз колубуз менен жасап калдык” деп кубанычына чек жок.

Эже талаачылыкка азык катары берилүүчү “Диаммофосту” да ЖА АККнын кеңсесине келип, сатып алып кетти. Мындай аракетти анча-мынча эркектен да күтпөйсүң. Жаңы-Талап айылында бадыраң жакшы болбой тез эле куурап калчу экен. Рахат эженин жазда эккен бадыраны бүгүнкү күндө да байлап, мөмө берип жатканын байкоого болот.

Бир сөз менен айтканда Рахат эже өзүнүн үй-бүлөсү үчүн гана эмес бүт эл журтка кам көргөн фермерлердин катарында. Мындай фермерлердин катары көбөйсө, таза түшүм алса дени сак үй-бүлө, дени сак улут жана дени сак өлкөгө айланарыбызга шек жок.

Алмаз ИМАНОВ,
ЖА АККнын консультанты

Биогумус деген эмне?

БИОГУМУС бул – чарбадагы малдын кызынан жана органикалык калдыктардан сөөлжан иштетип чыгарган органикалык даяр жер семирткич.

Биогумус гректин **Биос** – жашоо, тиричилик жана латындын **гумус** – топурак, кыртыш (чиринди) деген сөзүнөн алынган.

Органикалык жер семирткичтер өз алдынча өсүмдүктөрдүн тамагы боло албайт. Аларды топурак микрофлорасы жана сөөлжандар иштетип, өсүмдүктүн азыктануусуна ыңгайлуу формада дайындап беришет. Башкача айтканда чийки продуктудан өсүмдүк үчүн тамак жасалат.

Ал эми минералдык жер семирткичтер жөнүндө сөз башка. Сиз элестетиңиз оорулуу адам катуу ооруп жандандыруу бөлүмүндө жатат. Ал оокат жей албайт. Ага зонт аркылуу оокаттын эритиндиси берет.

Бир аз жакшы болгондон кийин тооктун эти жок шорпосун ичет. Айыгып алгандан кийин ага алымсынбай бешбармак, плод жегиси келет.

Биздин арыктап, ооруган талааларыбыз үчүн минералдык жер семирткич – зонт аркылуу берилген дары. Ал эми ал эңсеген бешбармак – фермер талаага органикалык жер семирткич бакканда пайда болуучу гумус.

Алдыңкы өнүккөн өлкөлөр минералдык жер семирткич колдонуп, жогорку түшүм алып жатат, алардын өсүмдүктөрү ресторандын тамагын жегиси келбейби деген суроо туулат? Ооба, жегиси келет. Ошондуктан аларга минералдык жер семирткичтер менен катар компост, жашыл жер семирткич, биогумус беришүүдө.

Бирок минералдык жер семирткичтерди гана берип, мол түшүм алган фермерлер да жок эмес. Алар түшүмдүн, пайданын артынан кууп, допинг алып диета кармаган спортсмен сыяктуу жердин акыркы күчтөрүн сыгып алып пайда алууда.

Андыктан урматтуу дыйкандар ар бирибиз өзүбүздүн жерибиздин күрдүүлүгүн күчөтүүнү эсибизден чыгарбайлы!

Европа Биримдиги менен биргеликте каржыланат

германия
кызматташтыгы
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Аткаруучу:

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Кайракы адырларды натыйжалуу пайдалануу жумуштары башталды

Долбоор боюнча маалымат жыйыны. Курманбек айыл өкмөтү, Сузак району.

Кыргызстандын көпчүлүк аймактарында кайракы жерлер дээрлик натыйжалуу пайдаланылбай келүүдө. Элеттиктер эшик алдына бир аз картошка, помидор, бадыраң өстүрүп, кенен жаткан үлүш жерлерине күн карама, жүгөрү, арпа айдап келишет. Үлүш жерге эгин эмес, беде эгип койгондор же таптакыр эч нерсе айдабагандар да жок эмес. Мына ушундай көйгөйлөрдү эске алуу менен дыйкандардын кайракы жерлерин натыйжалуу пайдалануусун өнүктүрүү максатында атайын долбоор башталды.

Маалымат жыйынында кызуу талкуу. Курманбек айыл өкмөтү, Сузак району.

Долбоордун максаты:

1. Жерди айдабай себүү (нулевая технология) же топуракты минималдык түрдө иштетүү ыкмасын колдонуу менен Сузак районундагы кайракы жерлерде буу-

дай жана арпа дан өсүмдүктөрүн өстүрүү аркылуу дыйкандардын кирешесин жогорулатуу.

2. Жергиликтүү ресурстарды натыйжалуу пайдалануу жана сактоо технологияларын колдонуу

Долбоордун аталышы:

«Сузак районунун кайракы жерлеринде буудай жана арпа өстүрүү үчүн туруктуу система түзүү».

Камтылган аймактар:

Жалал-Абад облусу, Сузак району, Көк-Арт, Курманбек Айыл Аймактарындагы айылдар.

Мөөнөтү:

15.08.2019 – 15.08.2022.

Долбоордун 3 жыл ичинде 900 га кайракы аянтка дан өсүмдүктөрүн өстүргөн 300 фермерди камтуу планы бар.

аркылуу дыйкандардын билим-шыктарын жакшыртуу (топуракты коргоо жана кыртышты сактоо, топурак нымдуулугун сактоо, атмосферага зыяндуу заттардын бөлүнүп чыгышын азайтуу ж.б.).

3. Дыйкандардын өндүрүшүн жакшыртуу максатында кайракы жерлерде дан өсүмдүктөрүн өстүрүүдөн баштап, айыл чарба техникаларын кошо, нарк тизмегинде бардык катышуучуларды камтуу аркылуу туруктуу кошумча нарк тизмегин (ЦДС) түзүү.

4. Долбоордун туруктуулугу үчүн дыйкандардын башка кошумча нарк тизмегиндеги катышуучулар менен биргеликте натыйжалуу кызматташуусун өнүктүрүү же кооператив түзүү.

Натыйжада эркектер үчүн - 24, аялдар үчүн - 3 жана жаштар үчүн (28 жашка чейин) - 5 кошумча жумуш орундары түзүлөт деп күтүлүүдө.

Долбоордун күтүлүүчү жыйынтыктары:

- ▲ Дыйкандарды жерди айдабай себүү технологиясы боюнча окутуу.
- ▲ Жаңыланып туруучу фонд түзүү.
- ▲ Дыйкандарды өндүрүштүк каражаттар (үрөн, жер семирткич) жана айыл чарба техникалары (МТС) менен камсыздоо.
- ▲ Дыйкандарга практикалык консультацияларды берүү.
- ▲ Долбоорго тартылган дыйкандарды буудайдын жана арпанын сапаттуу үрөндөрү менен камсыздоо, үрөнчүлүк чарбаны өнүктүрүү.
- ▲ Үрөн себүү жумуштарын жүргүзүү үчүн айыл чарба техникалары (МТС) аркылуу көрсөтүлүүчү кызматтарды өнүктүрүү (себүү, препарат чачуу ж.б.).
- ▲ Дыйкандардын алган түшүмүн сатууга көмөк көрсөтүү.

Долбоор «Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы», «Мол-Түшүм» кооперативи жана «Сары-Челек» микрокредиттик агентствосу менен биргеликте аткарылып жатат.

«Мол-Түшүм» кооперативинин тажрыйбасы:

Кайракы жерлерде дан өсүмдүктөрү менен кошумча нарк тизмегин өнүктүрүү жана жерди айдабай себүү боюнча көп жылдык тажрыйбасы бар. Жалпы алганда 1100 гектардан ашык аянтка себүү жүргүзгөн. 6 жумушчу орду түзүлүп, дан өсүмдүктөрүнүн

түшүмдүүлүгү 1,5-2 эсеге жогорулаган (12-25 ц/га). Дыйкандар өндүргөн данын 15 сомдон сатып жатышат.

«Сары-Челек» Микрокредиттик агентствосунун тажрыйбасы (МКА):

«Сары-Челек» МКАсы 2007-жылы ЖА АКК тарабынан түзүлгөн, ал айыл тургундарын өз жашылча бакчасында жашылчаларды өстүрүп, тамактануусун жакшыртуу максатында чакан на-сыялар менен камсыздап келет. Директору - Бурмакан Качкынова.

Себүү жумуштары кызуу жүрүп жатат

Камтылган 2 айыл өкмөттө айыл тургундарына долбоордун максатын түшүндүрүү үчүн маалымат жыйындары өткөрүлдү. Натыйжада бул ишке кызыккан жана кайракы жери бар дыйкандардан 4 топ түзүлдү. Алар: «Таран-Базар», «Курманбек», «Жерге-Тал», «Жалгыз-Жаңгак» топтору. Жалпы 56 дыйкан катталып, анын ичинен 5 аял киши, 10 аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдөн камтылды.

Жалпы 150 га кайракы жерлер катталды, учурда буудай себүү жумуштары кызуу жүрүп жатат. Буудайдын Элита классындагы «Стекловидная-24» сорту себилүүдө. Себүү нормасы 1 га 200 кг буудай, 100 кг аммофос берилип жатат. Себүү иштери «Мол-Түшүм» кооперативинин Туркиядан чыгарылган «Миллениум 18» сеялкасы менен жүргүзүлүп жатат. Тактап айтсак, кайракы жерлер айдалбай, малалоо жүргүзүлбөй, үрөн менен кошо аммофос берилип, түз айдоо же айдабай себүү ыкмасы менен себүү жумуштары болуп жатат.

Бул долбоор Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германия эл аралык кызматташтык коомунун) «Аймактарды комплекстүү өнүктүрүү» программасынын алкагында, Европа Биримдиги жана Германиянын Экономикалык кызматташтык жана өнүктүрүү федералдык министрлигинин (BMZ) каржылоосу менен ишке ашырылып жатат. Макаланын мазмуну «Сузак районунун кайракы жерлеринде буудай жана арпа өстүрүү үчүн туруктуу система түзүү» долбоорунун жеке жоопкерчилиги.

Алишер ЮЛДАШЕВ,
долбоордун ассистенти

Үрөн себүү жумуштары жүрүүдө. Көк-Арт айыл өкмөтү, Сузак району.

Үрөн сепкич машинаны буудай жана аммофос менен толтуруу. Көк-Арт айыл өкмөтү, Сузак району.

Белес
гезити

Гезиттин ээси:
Жалал-Абад регионалдык
Айылдык консультациялык
кызматы

Башкы редактор:
Б.АСАНБЕКОВ
Редактор: Н.МУСАЕВ
Жасалгалаган:
Айжамал Махмуд кызы

Күбөлүк № 000630
Нускасы 3300
Гезит 2000-жылдан
бери чыгат

Биздин дарек: Жалал-Абад шаары, Курманбек көчөсү 10,
тел:(03722) 5-09-11, факс: 5-01-56, www.rasja.kg E-mail: rasja@rasja.kg

Гезит Жалал-Абад АККнын компютеринде терилип жана жасалгаланды.
“ММКны колдоо боюнча борбор” фондунун басмаканасында басылды.
Бишкек шаары, Горький көчөсү, 1-б. Буюртма № 1863